PLEISTERENDE OEVERLOPERS OP DE RAMSPIER TIJDENS DE NAZOMERTREK

Gerrit J. Gerritsen

INLEIDING

Tijdens twee bezoeken aan de Ramspier op 23 en 28 juli 1977 ontdekte ik bij toeval dat hier veel oeverlopers pleisterden, namelijk respektievelijk 20 en 88 ex.
Om inzicht te krijgen in de maximumaantallen en het doortrekverloop in de nazomer, werden in de jaren 1979 t/m 1981 in juli 8 en in augustus 10 tellingen van pleisterende oeverlopers op de Ramspier uitgevoerd.

BESCHRIJVING RAMSPIER

De Ramspier is een ca. 6 km. lange basaltpier, die zich vanaf Ramspol in westelijke richting uitstrekt tot Schokkerhaven. De pier vormt de grens tussen het Ketelmeer en het Ramsdiep (figuur 1). Op waterniveau is de pier ca. 8 meter breed, terwijl de kruinbreedte ca. 1 meter is (zie foto). Vrijwel de gehele noordoever en de oostelijke 2,5 km. van de zuidoever van de pier zijn begroeid met een semiruderale ruigtevegetatie met als kenmerkende soorten de hoog opschietende kruiden: moerasmelkdistel (Sonchus palustris), harig wilgeroosje (Epilobium hirsutum) en leverkruid (Eupatorium cannabinum). Deze associatie van moerasmelkdistel groeit hier op aangespoeld grof materiaal, met name geoogste rietstengels (Westhoff en den Held, 1975). Kenmerkend voor de oostelijke helft van de pier zijn hoogopschietende wilgestruiken. Als relikten uit een zouter verleden treffen we op en langs de Ramspier zeebies (Scirpus maritimus) en peperkers (Lepidium latifolium) aan.

TELMETHODE

Het tellen van oeverlopers op deze smalle pier heeft als nadeel dat alle vogels worden opgejaagd. In vrijwel

Figuur 1: Ligging Ramspier.

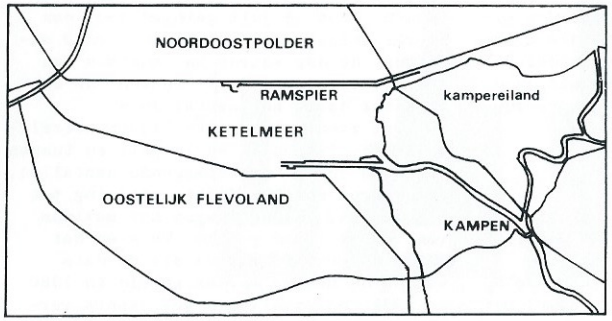

Ligging van het gebied

-Westpunt van de Ramspier met links het Ramsdiep en de Noordoostpolder en rechts het Ketelmeer. De rij stortblokken die rechts van de pier ligt verruimt in hoge mate de fourageermogelijkheden van de oeverlopers-

alle gevallen werden de oeverlopers op de heenweg (lopend van oost naar west) geteld; soms werd op de terugweg een kontrôle-telling uitgevoerd. Gedurende de eerste kilometers vlogen de opgejaagde oeverlopers vrijwel uitsluitend, laag over de golven, in westelijke richting weg om weer ergens op de pier te landen. Naarmate de telling vorderde, vormde zich een opeenhoping van oeverlopers op de westelijke helft van de pier. Daar aangekomen vlogen de opgejaagde oeverlopers steeds meer in oostelijke richting terug en op dat moment werden ze genoteerd. Dus steeds werden alleen de terugvliegende oeverlopers genoteerd, om dubbeltellingen te voorkomen.

AANTALLEN

Figuur 2 toont de getelde aantallen en we zien dat het maximum in de onderzochte periode 166 ex. bedraagt.
Dat dit maximum erg hoog is voor zo'n kleine pleisterplaats blijkt zowel uit tabel 1, als uit Glutz von Blotzheim (1977) die vermeldt dat dagmaxima groter dan 100 ex. slechts bij uitzondering in het binnenland, en dan alleen tijdens de nazomertrek, worden geteld.

DOORTREKVERLOOP

Figuur 2 toont het doortrekverloop in 1979, 1980 en 1981.
In 1980 zien we een zwakke stijging tussen 12 en 18 juli gevolgd door een sterke stijging tussen 18 juli en 2 augustus, de dag waarop het maximum van 166 ex. werd geteld. In de week na 2 augustus daalt het aantal fors.
In 1981 zien we in grote lijnen hetzelfde beeld. Tussen 11 en 18 juli en tussen 18 en 25 juli sterk stijgende aantallen, met daarna nog een lichte stijging tot 1 augustus, de dag waarop het maximum van 162 ex. werd geteld. We zien dat zowel de getelde maxima als de data waarop de maxima werden geteld in 1980 en 1981 een opvallende gelijkenis vertonen.

Tabel 1: Overzicht van getelde oeverlopermaxima op enkele grote steltloperpleisterplaatsen.

Pleisterplaats	maximum	datum	bron
Rieselfelder Münster	220	3e julidekade	Harengerd e.a. 1973
Waddenkust van Zwarte Haan tot Holwerd	173	18-8-1973	Van der Ploeg e.a. 1976
Texel	400	29-7-1972	Dijksen & Dijksen 1977
Lauwersmeer	100	augustus	Prop & Van Eerden 1981

Evenals in 1980 zien we ook in 1981 een sterke daling na de eerste dekade van augustus. In 1981 zien we de aantallen weer wat stijgen rond 15 augustus; ook in 1979 vond een stijging in de tweede augustusdekade plaats.
Het tweetoppige doortrekverloop kan verklaard worden door het vroeger wegtrekken van de oude vogels uit de broedgebieden dan de jongen. Van 175 in de Rieselfeldern bij Münster in juli 1969-1971 gevangen oeverlopers bleken 165 ex. adult te zijn en 10 ex. juveniel (Harengerd e.a., 1973).
Ook uit ringvangsten van 3873 oeverlopers aan de Elbe bij Riesa (tussen Leipzig en Dresden), in de periode 1933-1979, bleek de doortrekpiek van adulte vogels gemiddeld in de eerste augustusdekade te vallen en de doortrekpiek van juveniele vogels gemiddeld in de tweede augustusdekade (Teubert & Kneis, 1980).
De op de Ramspier in 1979 en 1981 gekonstateerde tweede piek in de tweede augustusdekade kan doortrek van juvenielen als oorzaak hebben gehad, terwijl het maximum in 1980 en 1981 rond 1 augustus grotendeels uit adulte oeverlopers zal hebben bestaan.

Figuur 2: Overzicht doortrekverloop van oeverlopers op de Ramspier in juli en augustus 1979, 1980 en 1981.

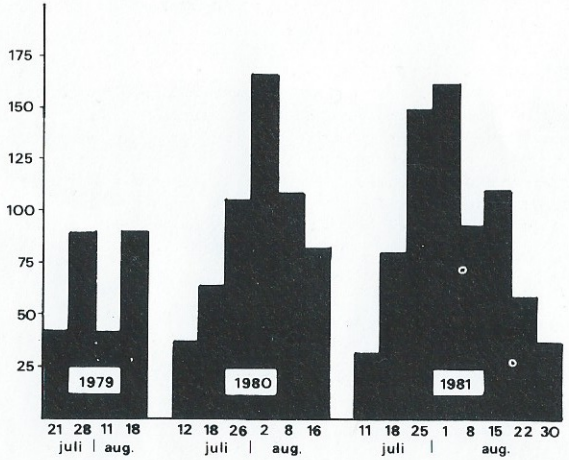

FOURAGEERGEDRAG

Tijdens alle tellingen fourageerde meer dan 90% van de oeverlopers op het onbegroeide deel van de zuidoever, zowel op de rij stortblokken als op de pier zelf. Doorgaans fourageerden de oeverlopers langs de waterlijn maar met name op zonnige dagen zochten ze ook op de flanken en de kruin van de pier, tussen de hoge kruiden en onder wilgenstruiken, naar insekten.
Helaas konden geen gegevens worden verzameld over de samenstelling van het voedsel. Wel opvallend was de massale aanwezigheid van dans- of pluimmuggen, met name de soorten Chironomus plumosus en Chironomus viridis.

DISKUSSIE

Hoewel de oeverloper tijdens de nazomertrek in het binnenland een algemene steltloper is, worden er zelden grote koncentraties waargenomen. Waarschijnlijk heeft dit voor een belangrijk deel te maken met de geringe eisen die de oeverloper aan een pleisterplaats stelt; zo kunnen oeverlopers midden in grote steden op een betonrandje langs water worden waargenomen (eigen waarneming door auteur in Amsterdam en Zwolle).
Door het weinig gekoncentreerd voorkomen tijdens de trek lukt het maar op weinig plaatsen van deze soort, door tellingen, een goed overzicht te krijgen van de aanwezige aantallen en het doortrekverloop. De Ramspier bood hiertoe echter goede mogelijkheden en wellicht zijn er ook elders in ons land pieren, waar oeverlopers goed kunnen worden geteld.
Dat het aantal oeverlopers op de Ramspier zo hoog oploopt, is waarschijnlijk voor een groot deel te danken aan de grote rust op de pier zelf en het ontbreken van grote scheepvaart ten zuiden van de pier. Hierdoor treedt geen verstoring op, veroorzaakt door hoge golven van passerende vrachtschepen. Dit verschijnsel doet zich namelijk wel voor aan de noordzijde van de pier, waar dan ook nauwelijks oeverlopers pleisteren.
Gezien de hoge aantallen pleisterende vogels moet het voedselaanbod voor oeverlopers (voornamelijk volwassen insekten) op de Ramspier groot zijn. Wellicht is de aanwezigheid van een rij stortblokken aan de zuidoever van de pier eveneens van positieve invloed op de pleisterende aantallen, omdat deze rij de fourageermogelijkheden sterk verruimt.

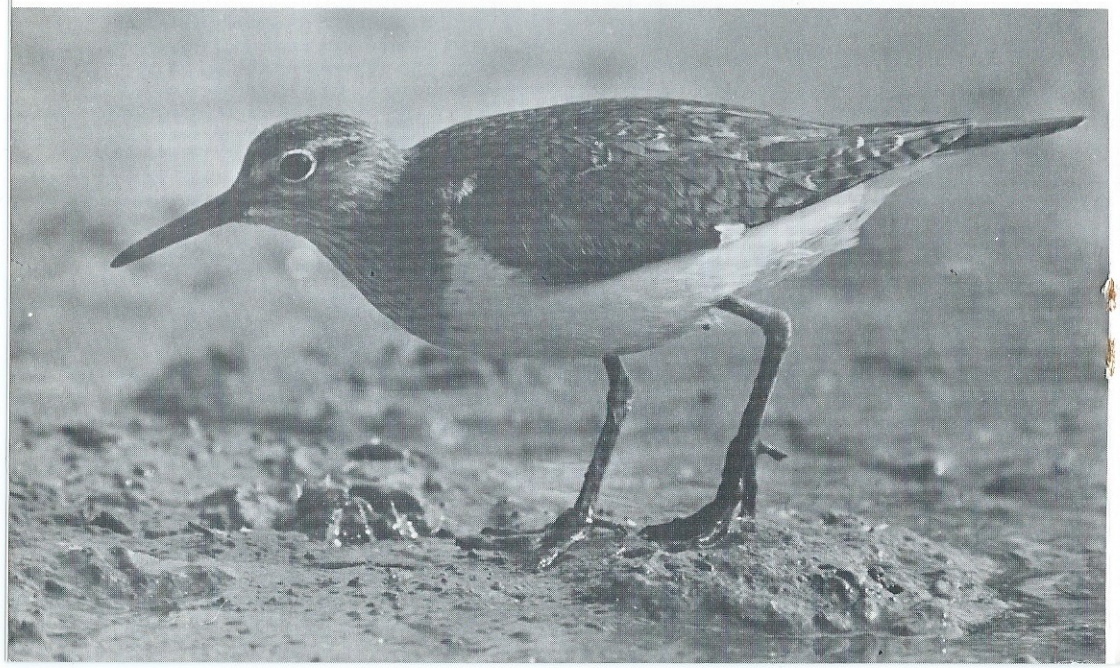

DANKWOORD

Dhr. A. Goutbeek wordt vriendelijk bedankt voor het determineren van enkele op de Ramspier gevangen dans- of pluimmuggen (Chironomidae).

SUMMARY

On the Ramspier, a 6 kms. long basaltpier, located on the northern shore of the Ketelmeer, 20 counts of Common Sandpipers were made in 1977, 1979, 1980 and 1981, staying here on migration in July and August.
Maxima appeared in the first decade of August, up to 166 birds were counted (figure 2).

LITERATUUR

Dijksen, A.J. & L.J. Dijksen. 1977. Texel Vogeleiland. Zutphen.

Glutz von Blotzheim, U.N., K.M. Bauer & E. Bezzel. 1977. Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 7. Frankfurt am Main.

Harengerd, M., W. Prünte & M. Speckmann. 1973. Zugphänologie und Status der Limikolen in den Rieselfeldern der Stadt Münster. Die Vogelwelt 94: 81-118.

Ploeg, D.T.E. van der, e.a. 1977. Vogels in Friesland. Deel II. Leeuwarden.

Prop, J. & M.R. van Eerden. 1981. Het voorkomen van trekvogels in het Lauwerszeegebied vanaf de afsluiting in 1969 tot en met 1978. Limosa 54: 1-16.

Teubert, W. & P. Kneis. 1980. Rastphänologie des Flussuferläufers, Actitis hypoleucos, nach Beringungsergebnissen aus dem Nordsächsischen Tiefland bei Riesa. Actitis 18: 33-44.

Westhoff, V. & A.J. den Held. 1975. Plantengemeenschappen in Nederland. Zutphen.

Adres: De Genestetstraat 4,
8023 BE Zwolle.

V E R Z O E K T O T M E D E W E R K I N G

VOORKOMEN VAN LACHSTERN IN NEDERLAND EN BELGIË

Om een beter inzicht te krijgen in het voorkomen van de lachstern Gelochelidon nilotica in Nederland en België, verzoek ik om toezending van alle waarnemingen en vondsten gedurende de periode 1951 - 1980 in beide landen.
Men gelieve bij toezending datum, plaats, aantal, verenkleed, omstandigheden, waarnemer(s) en eventuele andere gegevens te vermelden. Alle toezenders zullen worden bedankt.

Gerald J. Oreel, Postbus 51273, 1007 EG Amsterdam (020-461278)